

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DE LA VITĂNEȘTI, JUD. TELEORMAN

de VALERIU LEAHU și
GEORGE TROHANI

În vara anului 1976, Muzeul de Istorie al R.S. România a efectuat cercetări arheologice în vastul complex funerar tumular situat pe teritoriul satului Vitănești, comuna Purani, județul Teleorman.

Satul se află pe terasa stîngă a râului Teleormanul, afluent al Vedei, terasă care, spre răsărit, se transformă în câmp. Lunca Teleormanului, lată de 1-2 km, este mărginită spre apus de o terasă înaltă cu un platou lat de 4-5 km, care apoi coboară în pante rezezi formînd terasa Vedei.

Pe toată coama platoului dintre Vedea și Teleorman, de la nord spre sud, precum și pe câmpul de la răsărit de Teleorman, aici pe mai multe rînduri și uneori neregulat se înșiră numeroși tumuli, în majoritate mari și mijlocii; tumuli mici sau aproape aplatizați sînt în număr redus.

Din acest câmp de tumuli au fost cercetați doi, aflați la circa 750 m est de S.M.A. Purani, pe stînga drumului de exploatare ce pornește din incinta instituției menționate, și la circa 800 m sud de șoseaua națională București-Alexandria (fig.1).

TUMULUL I. De formă rotundă neregulată, măsura în diametru inițial 10,50 m pe direcția nord-est-sud-vest și 11 m pe direcția nord-vest-sud-est. În prezent, prin aplatizare, are diametrele de 15, respectiv 13,50 m, o înălțime de 0,75 m față de nivelul actual al solului și 1,10 m față de nivelul de construcție (fig.2).

Sub stratul vegetal-arabil de culoare negricioasă, slab cenușie prin uscare, devenit ușor argilos, bulgăros colțos, gros de 0,10-0,20 m urmează o depunere brună cu pete negricioase și vineții, argiloasă, bulgăroasă, cu o grosime de 0,70-0,80 m, ce alcătuiește pămîntul adus pentru ridicarea tumulului. O porțiune din această depunere, ce constituia partea superioară a tumulului, s-a scurs avînd în prezent o culoare negricios-vineție cu pete ruginii, fiind argiloasă și bulgăroasă. În afara tumulului, sub stratul arabil și suprapunînd în parte pămîntul scurs de pe tumul se află o depunere groasă de 0,50-0,70 m de culoare negricioasă-cenușie mată, argiloasă, foarte compactă. Sub toate aceste niveluri de pămînt se află un nisip lutos de culoare gălbuie, compact¹, ce constituie la partea superioară nivelul de construcție al tumulului.

În acest tumul, în zona cu înălțimea maximă actuală ce corespunde și centrului inițial, s-au descoperit trei morminte de înhumatie.

Mormîntul nr.1 - secundar, situat în zona centrală a tumulului, la capătul de vest al S.II, este orientat vest-est².

Groapa de formă rectangulară (2,10 x 1,80 m) are latura nordică oblică și prevăzută cu un gfrlici. Pe fundul ei, la adncimea de 0,72 m sub solul actual, erau depuse un schelet de bărbat adult, de circa 45-50 ani³ și părți din scheletul unui cal (fig.3/3).

Scheletul uman era așezat cu capul la vest și picioarele la est, în decubit dorsal. Membrerele superioare, paralele la corp, intrau cumetacarpenele sub aripile macelor. În dreptul capului și, parțial, pe jumătatea superioară stngă a scheletului uman se afla depus - pe un pat de pământ amenajat - un craniu de cal, cu masivul facial îndreptat spre vest.

Tot pe stnga scheletului uman, parțial peste tibia, au fost găsite fragmente din cele patru membre ale calului. Lngă tibia stngă a scheletului uman s-au găsit și fragmente dintr-un membru posterior de oaie.

Este de menționat și faptul că în pământul scurs de pe tumul, în cele patru secțiuni principale (I-IV), aproape de margine, s-au descoperit patru falange de cal, care însă, la contactul cu aerul, s-au distrus. Este probabil ca ele să fi făcut parte din ritualul înmormntării personajului din acest mormnt.

Ca obiecte de inventar s-au descoperit: un vrf de săgeată din fier, un cuțit de fier, un amnar de fier cu o așchie de silix, o cataramă, două scări de șa și o zăbală din fier.

Din analiza lor, precum și din cea a ritului și ritualului înmormntării a reieșit că mormntul respectiv aparține unui călăreț pomad (peceneș) din prima jumătate a sec. al XI -lea e.n.

Mormntul nr.2 - situat în zona centrală a tumulului, la capătul de nord al S.IV, fiind orientat vest-est.

Mormnt secundar, groapa sa începnd imediat de sub pământul arabil și avnd o formă dreptunghiulară cu laturile de nord și est rotunjite. În pământul de umplutură al gropii se află o lentilă de pământ galben. Fundul gropii se află la adncimea de 1,25 m sub solul actual, direct pe el fiind depus corpul celui înmormntat (fig.3/2).

Mormntul conține scheletul unui bărbat adult (circa 45 ani⁴), cu capul la vest și picioarele la est, în poziție chircită.

Craniul fragmentar - doar partea inferioară dreaptă -, cteva fragmente fiind descoperite împrăștiate probabil de către rozătoare. Coloana vertebrală dreaptă. Membrerele superioare paralele pe lngă corp cu maticarpenele stngi sub femure. Membrerele inferioare îndoite (chircite) spre stnga. Metatarsienele drepte distruse.

Pe craniu, în regiunea umerilor, a bazinului și a palmei stngi urme de ocră roșu.

Mormntul nr.3 - situat la capătul de nord al S.IV, sub mormntul nr.2, fiind orientat nord-est - sud-vest.

Constituie mormntul principal pentru care s-a ridicat tumul. Groapa, de formă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite, este prevăzută cu o mică treaptă în partea de nord-est și are fundul la adncimea de 2,05 m față de solul actual. Direct pe fundul gropii a fost depus corpul celui înmormntat (fig.3/1).

Mormntul conține scheletul unei femei adulte (35-40 ani⁵) cu capul la nord-est și picioarele la sud-vest în decubit dorsal.

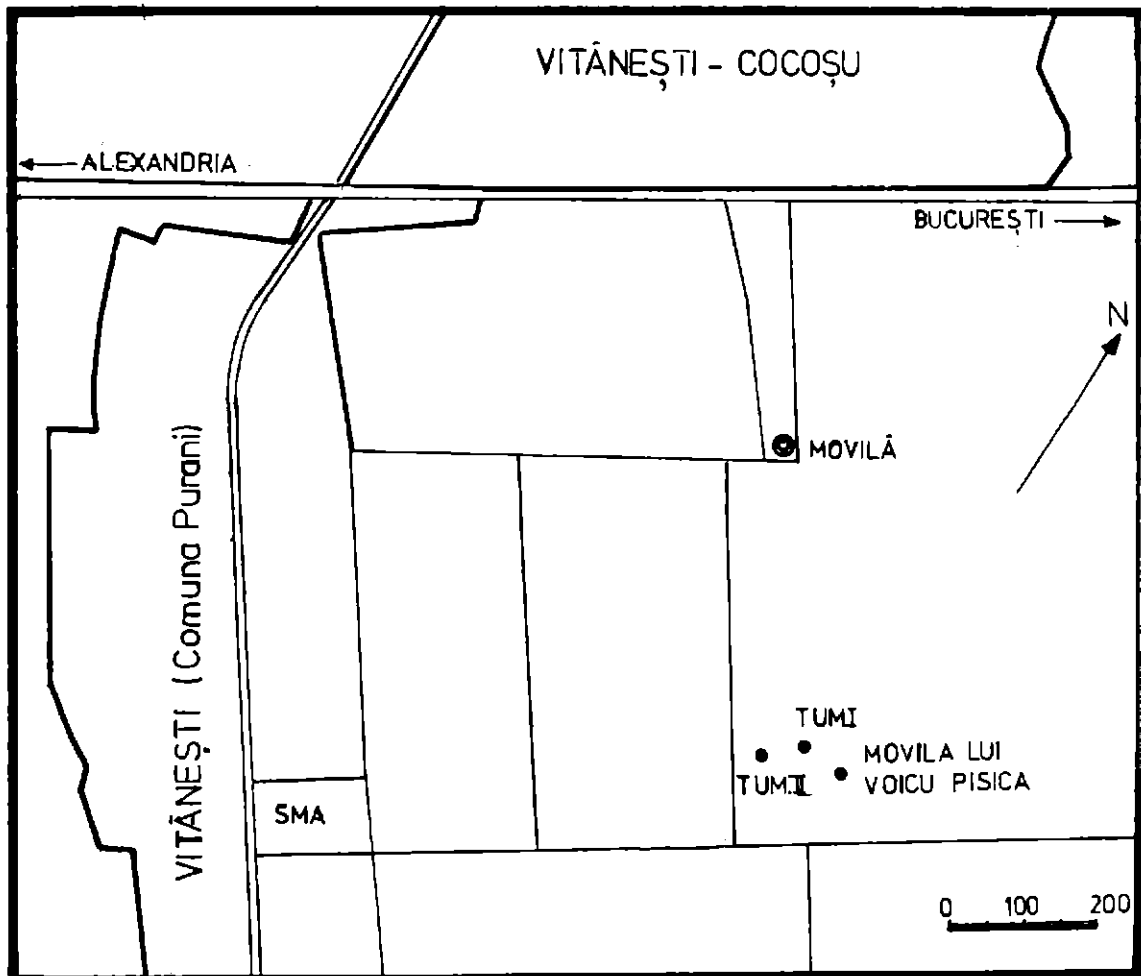

Fig.1.- Punctele arheologice pe teritoriul satului Vitănești.

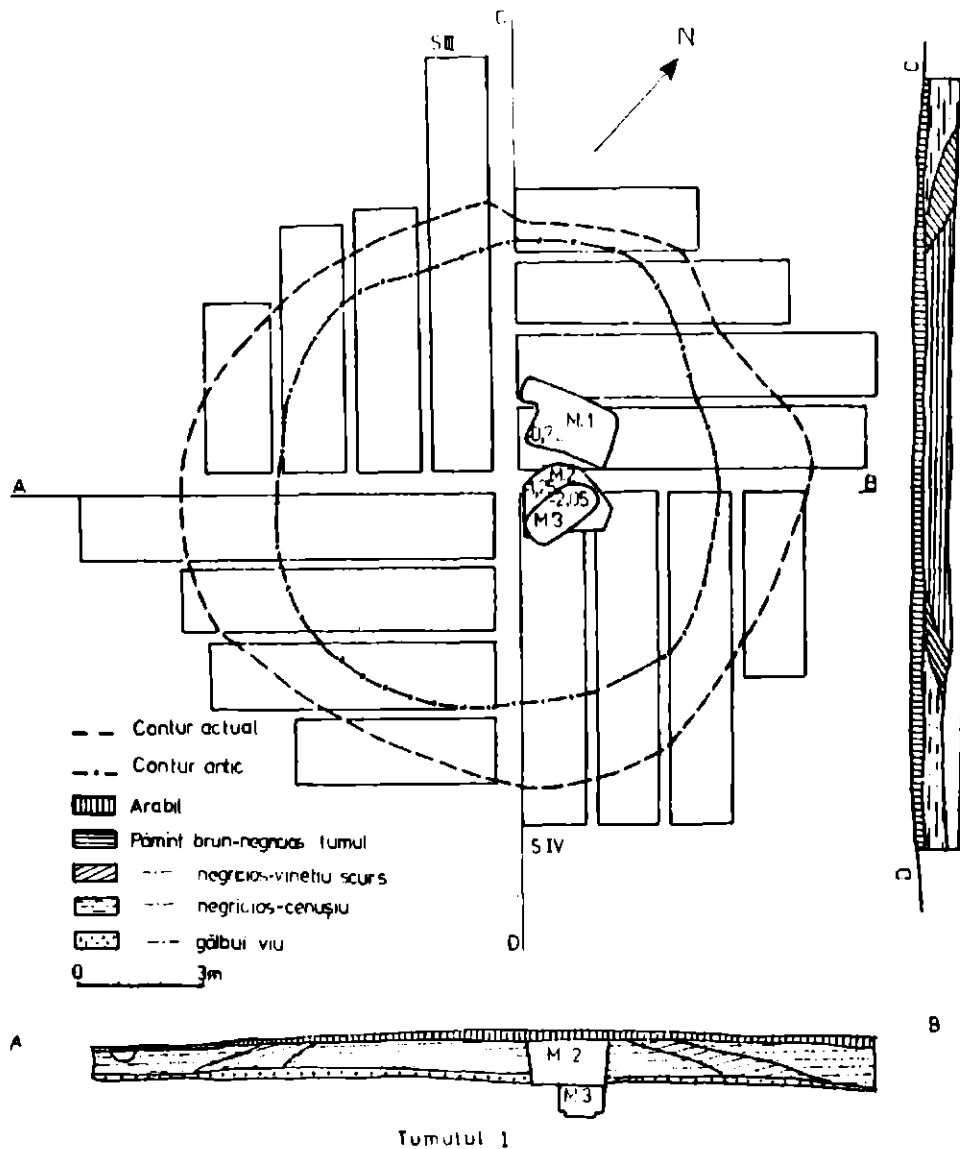

Fig.2.7. Planul și profilele secțiunilor trasate în tumulul I.

Fig.2.7. Planul și profilele secțiunilor trasate în tumulul I.

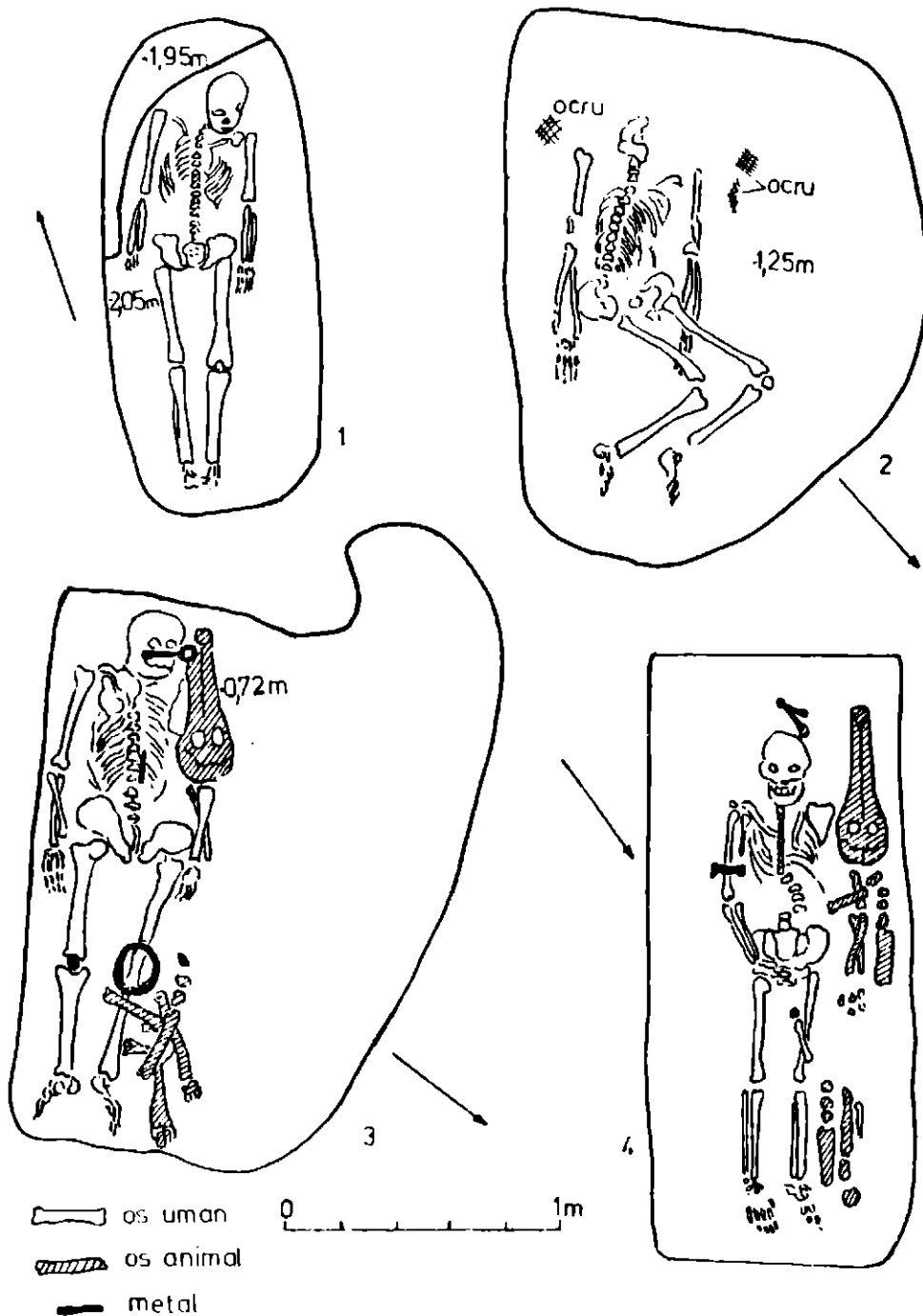

Fig.3.- Planul mormintelor 1, 2 și 3 din tumulul I și a mormîntului din tumulul II.

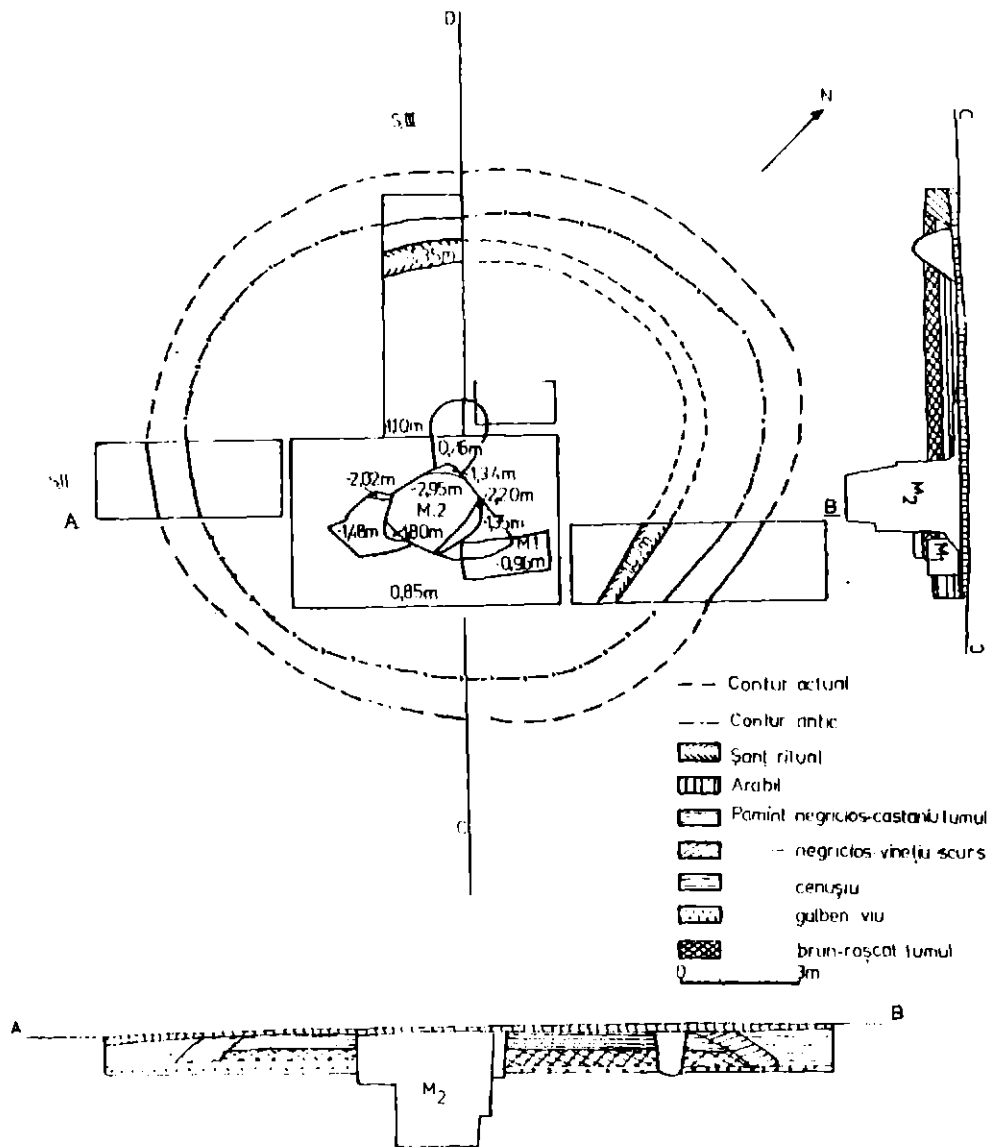

Fig.4.- Planul și profilele secțiunilor trasate în tumulul II.

Craniul puțin căzut pe stînga. Coloana vertebrală dreaptă. Membrele superioare paralele pe lîngă corp. Metacarpienele policelui stîng sub bazin. Membrele inferioare în poziție normală, semnăind și prezența în aceeași direcție a metatarsienelor, cu mențiunea că metatarsienele drepte sînt căzute pe cele stîngi.

Unele falange și carpiene sînt mutate de la locul lor de către rozătoare, care au distrus și un fragment de craniu.

În privința datării mormintelor nr. 2 și 3 din acest tumul este greu a ne pronunța, dată fiind lipsa oricărui obiect de inventar. Ținînd seama însă de această din urmă împrejurare am putea admite o încadrare probabilă în perioada dintre sfîrșitul eneoliticului și sfîrșitul epocii bronzului.

TUMULUL II. Nesăpat în întregime, are o formă ovală, cu diametrele inițiale de 14,40 m pe direcția nord-vest - sud-est. Astăzi, prin aplatizarea sa, are pe direcția nord-est - sud-vest diametrul de 15 m o înălțime de 0,30 m față de nivelul actual al solului și de 0,85 m față de nivelul de construcție (fig. 4).

Sub stratul vegetal-arabil de culoare negricioasă, slab-cenușie prin uscare, argilos, bulgăros-colțuros, gros de 0,10-0,25 m urmează mai în tîrziu un pămînt negricios cu pete castanii, argilos, bulgăros, gros de 0,30-0,40 m, iar apoi unul brun slab-roșcat, argilos, mijlociu compact gros de 0,15-0,20 m, straturi de pămînt ce alcătuiesc mantaua tumulului.

Pămîntul scurs din tumul are o culoare negricios-vineție cu pete brune, este argilos și bulgăros.

În afara tumulului, sub stratul arabil și suprapunînd în parte pămîntul scurs, se află o depunere de pămînt, groasă de 0,50-0,80 m, de culoare negricios-cenușie mată, argiloasă, foarte compactă.

Sub aceste straturi se află un nisip lutos de culoare gălbuie, compact, ce constituie la partea lui superioară nivelul de construcție al tumulului.

În secțiunile I și III s-a constatat existența unui șanț circular de formă tronconică, cu baza în sus, a cărui groapă pornește de sub stratul arabil. Acest șanț este umplut cu pămînt asemănător cu cel scurs de pe tumul.

În zona centrală a tumulului s-au descoperit două morminte de înhumăție, iar în S. II, în afara tumulului, cîteva fragmente ceramice din sec. al XVII-lea.

Mormîntul nr. 1. - secundar, situat în zona centrală a tumulului, este orientat vest-sud-vest-est-nord-est⁶.

Groapa în formă dreptunghiulară (2,20 x 0,96 m) conține depuse la adîncimea de 0,96 m, pe fundul ei un schelet uman asociat cu părți dintr-un schelet de cal (fig. 3/4).

Scheletul uman, de bărbat adult, circa 55 ani⁷, se afla în decubit dorsal, cu membrele superioare paralele la corp.

Pe un pat de pămînt amenajat, suprapunînd membrul superior stîng al scheletului uman, era depus un craniu de cal cu masivul facial spre vest-sud-vest. Sub craniul de cal și lîngă tibia stîngă a scheletului uman erau depuse fragmente din cele patru membre ale calului.

De asemenea, pe femurul stîng al scheletului uman au fost găsite părți dintr-un membru anterior de oaie.

Legat de ritualul înmormîntării stă aflarea în S.II, în afara tumulului, a unui astragal de cal (?), precum și existența șanțului circular.

Inventarul se compune din: fragmente de pungă din țesătură de cânepă cu două torți mici din cupru și un șiret din piele, un topor din fier, un amnar din fier cu o bucată de iască și o așchie de silex, un cuțit, o cataramă și o zăbală din fier.

Pe baza tuturor acestor caracteristici, acest mormînt, ce se aseamănă cu mormîntul nr.1 din tumulul I, aparține tot unui călăreț nomad (peceneg) de la mijlocul sec.al XI-lea e.n.

Mormîntul nr.2 - situat în centrul tumulului constituie mormîntul principal pentru care s-a înălțat complexul funerar respectiv.

Stratigrafia în zona mormîntului a fost radical modificată de către mormîntul secundar nr.1 și, mai ales, de jefuitori în sec.al XVII-lea.

Groapa, astăzi de formă neregulată, cu praguri și o nișă în partea sudică, conține oasele răvășite ale unei femei adulte (35 ani⁸). Fundul gropii, spre care se coboară în mai multe trepte, se află la 2,95 m sub solul actual (fig.5).

În poziția lor anatomică nu s-au păstrat decît membrul inferior stîng și parte din cel drept (de la genunchi în jos). După poziția acestora s-a putut stabili că orientarea mortului era nord-sud (capul la nord, picioarele la sud) și era pus în decubit dorsal. În restul gropii s-au descoperit, răvășite la diferite adîncimi, următoarele oase: fragmente din bazin, claviculă, coaste, humerus, cubitus și femurul drept.

Ca obiecte de inventar au ieșit la iveală: un șirag de mărgelile din pastă de sticlă, rozete și trei tuburi din aur pe tibia dreaptă (fig.6/1-7), mărgelile din pastă de sticlă, cuie din fier (fig.6/8-11) și rozete din aur în jurul bazinului, două strecurători-afumători din lut ars (fig.7/1-2), o cană (fig.7/3), fragmente de amforă (fig.7/4), cuie de fier și plăci din bronz (fig.6/14-18) cu urme de lemn, doi butoni (fig.6/12-13) semisferici din bronz, verigi și piese din fier (fig.6/19-22), fragmente de vase din sticlă, precum și fragmente de vase feudale provenind de la jefuitorii mormîntului - toate acestea împrăștiate în groapa mormîntului.

Pentru a putea stabili datarea și apartenența etnică a mormîntului vom trece în cele ce urmează la analizarea pieselor de inventar.

Astfel rozetele din aur, în număr de 17, mici, rotunde, plate, au în centru o umflătură semisferică. Marginile, decorate cu caneluri curbe, sînt prevăzute cu orificii pentru prindere. Descoperirea lor în zona picioarelor confirmă ipoteza lui V.P.Silov⁹ asupra utilizării lor la tivirea marginilor hainelor rituale de înmormîntare ale sarmaților din sec. I f.e.n. - I e.n. (fig.6/6).

O altă rozetă tot din aur, dar mai mare, de formă hexagonală, este decorată cu ornamentația a șase rozete mici ce înconjurată o a șaptea aflată în centru (fig.6/7).

Obiecte de aur de acest tip apar în morminte scitice încă din sec.

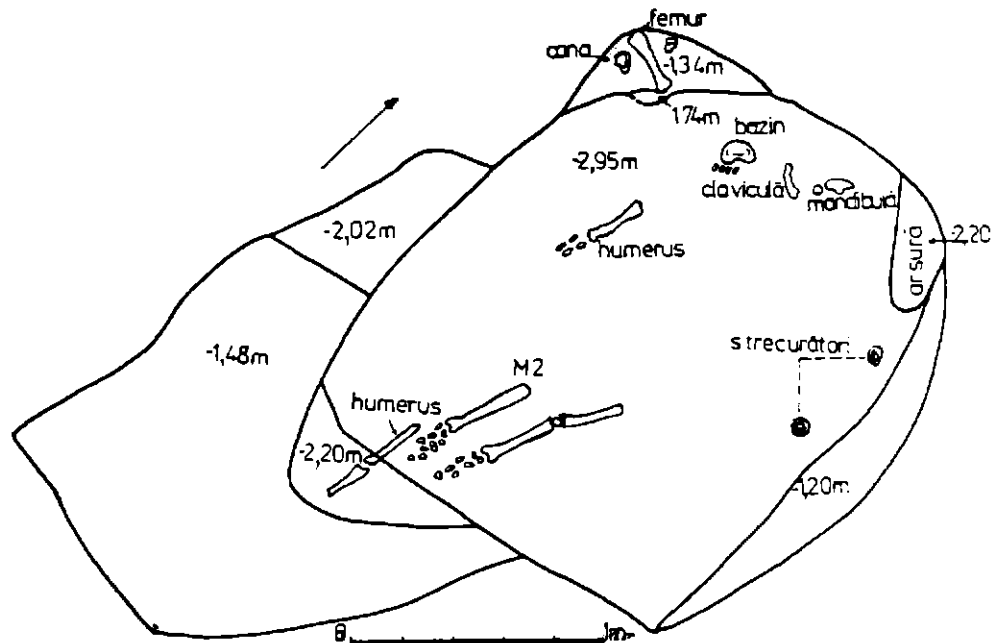

Fig.5.- Planul mormintului nr.2 din tumulul II.

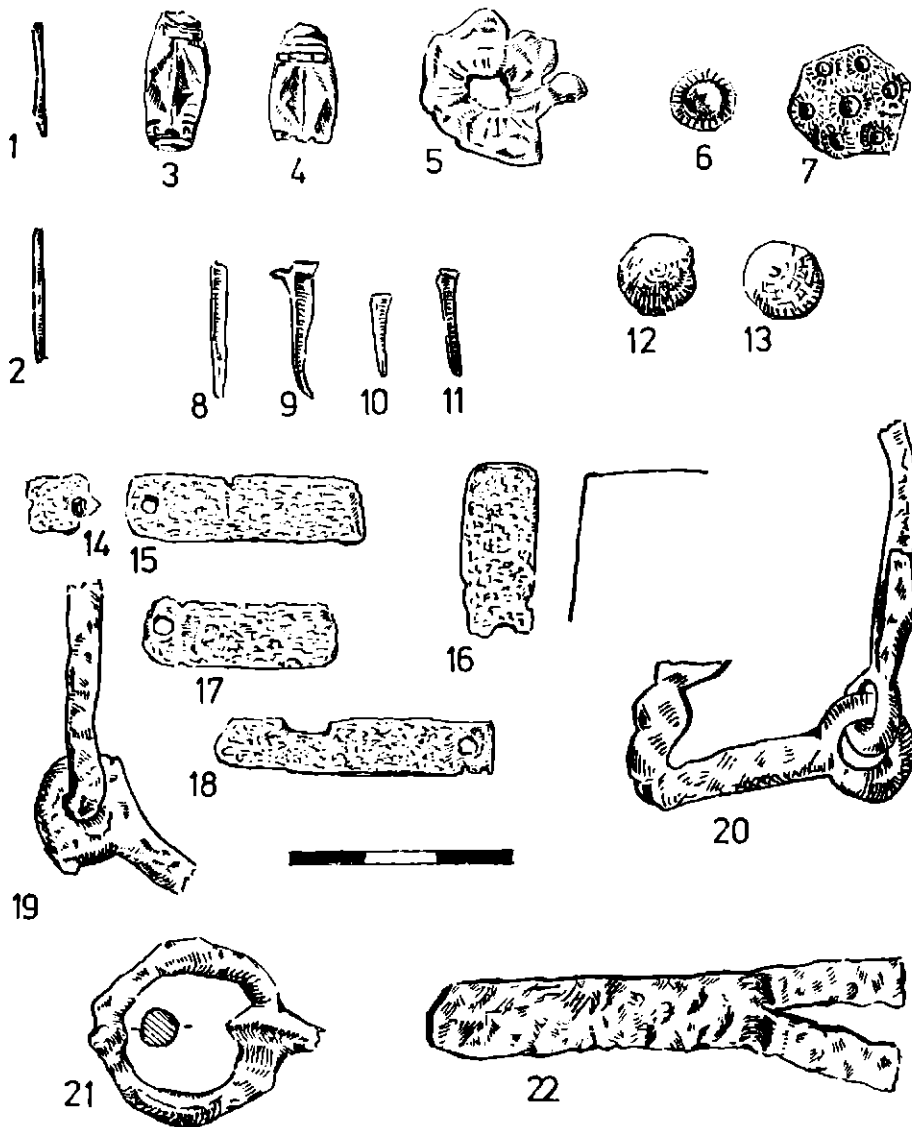

Fig.6.- Obiecte de metal descoperite în mormîntul 2 din tumulul II.

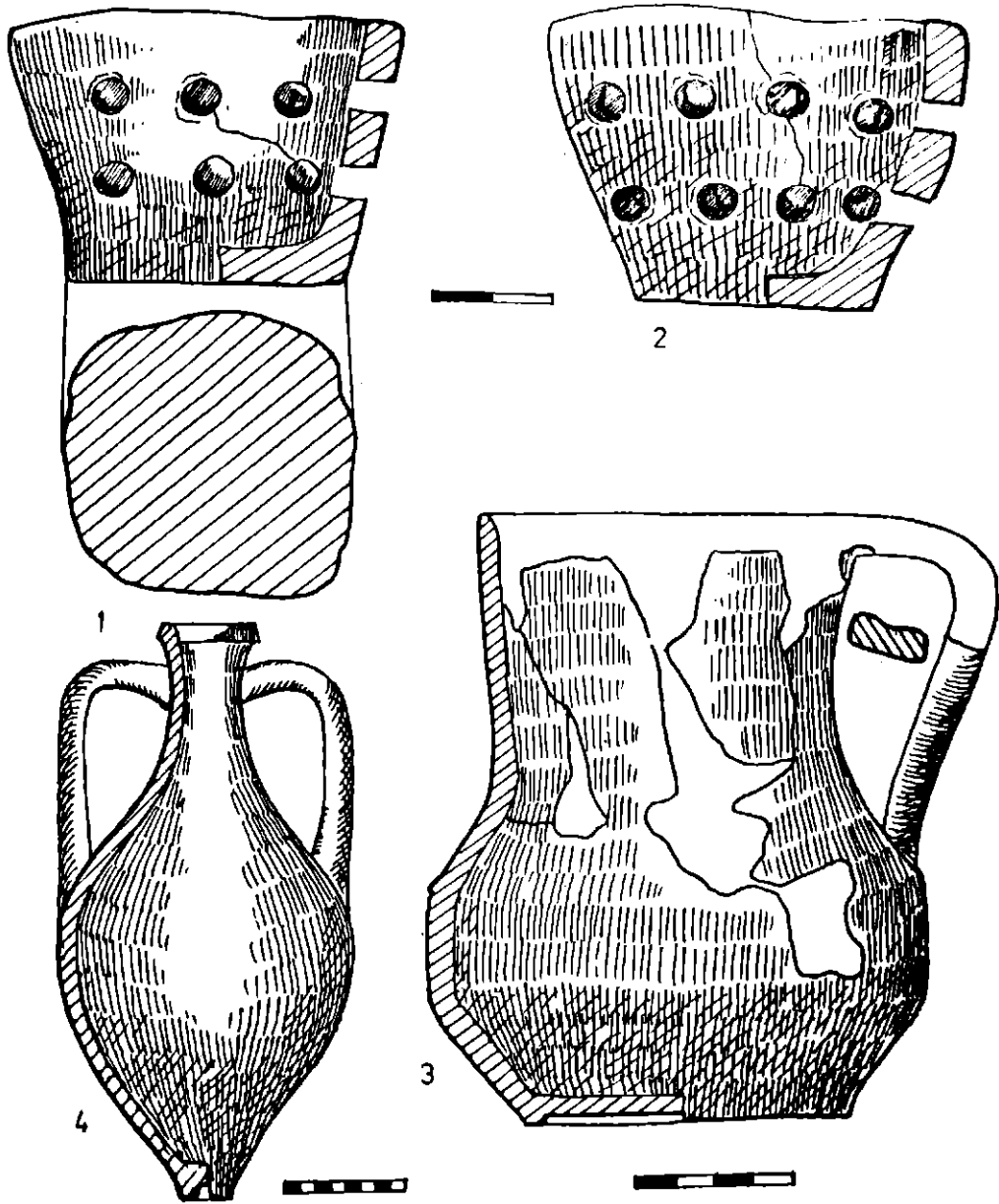

Fig.7.- Vase ceramice descoperite în mormântul 2 din tumulul II.

VI-V î.e.n.¹⁰, fiind apoi preluate de sarmați în primele secole ale erei noastre¹¹ și de vandali în sec.al IV-lea e.n.¹²

Situația este oarecum asemănătoare și pentru celelalte obiecte de aur - aplicele dreptunghiulare (nouă bucăți) (fig.6/3-4) cu caneluri la capete, decor romboidal ciocănit în centru și patru orificii de prindere, precum și florile (două bucăți) din foaie de aur (fig.6/5) cu precizarea, însă, că ele predomină în mormintele sarmatice de la începutul erei noastre¹³.

Mărgelile din pastă de sticlă, de formă paralelipipedică, sînt obiecte de podoabă întîlnite în diferite epoci și la diverse populații. Prin urmare, ele nu pot contribui la încadrarea cronologică și etnică a mormîntului descoperit la Vitănești.

De asemenea, plăcile din bronz se întîlnesc, în afara complexelor sarmate,¹⁴ în diferite contexte arheologice.

În schimb, dacă cele două strecurători-afumători din lut ars, de forma unui trunchi de piramidă, cu fundul cvasipătrat ale cărui laturi sînt mult arcuite, cu orificiile de scurgere dispuse, cîte trei într-un caz și patru în celălalt, pe două rînduri pe pereții corpului, nu-și găsesc analogii în zonă, celelalte vase ceramice sînt specifice sec.III-IV e.n.

Astfel cana cu gîtul relativ înalt și pereții arcuiți, cu umărul prominent, corpul globular, dar compartimentat în două etaje, fundul inelar și cu o toartă lată cu marginile îngroșate ce pornește din buză pînă pe umăr este un tip de cană din pastă fină, bine arsă, de culoare cenușiu deschis, lucrată la roată, tip ce se întîlnește în sec.II-III e.n. cu precădere în lumea carpică¹⁵.

Amfora din pastă cărămizie-gălbui, de calitate inferioară, are corpul alungit spre piriform, cu striuri la exterior. Torțile înalte cu caneluri verticale și piciorul tubular sînt specifice tipului IV de amfore din sec. al III-lea e.n., mai precis de pe la mijlocul acestui secol¹⁶.

Din studiul obiectelor de inventar se observă că dacă cele din aur sînt folosite un timp îndelungat de către sciți, sarmați și vandali, din sec. al VI-lea î.e.n. pînă în sec.al IV-lea e.n., piesele ceramice sînt specifice mijlocului sec.al III-lea e.n. Ori se știe că după anul 245, cînd cade limesul Transalutanus, are loc o pătrundere a sarmaților în vestul Munteniei.

Demn de remarcat este însă faptul că mormîntul de la Vitănești, prevăzut cu praguri și nișă, se află într-un tumul ridicat imediat după înmormîntare. Prin aceasta, respectiva descoperire reprezintă primul mormînt sarmatic cu tumul descoperit în România. Dar prin prezența amintitelor praguri și a nișei din groapa mormîntului, precum și prin lipsa obiectelor specifice sarmaților roxolani - oglinda cu tanga, pumnalul etc. - stabiliți în Cîmpia Română în sec. II-III e.n., acest mormînt tumular îl atribuim unui prim val de sarmați alani din sec.al III-lea e.n.¹⁷, mai sigur de la sfîrșitul lui. Alanii, ultimul val de sarmați, vor deveni însă o prezență efectivă în zona cîmpiei muntene doar în secolele următoare, cînd sînt întîlniți în numeroase necropole de tip Sîntana.

Această datare mai timpurie, la sfîrșitul sec.al III-lea e.n., a mormîntului de la Vitănești se poate explica și prin păstrarea nealterată a

ritului și ritualului tradițional de înmormântare specific zonelor de baștină din nordul Mării Negre.

NOTE

- 1 CONST. D. CHIRIȚĂ, CONST. PĂUNESCU, D. TEACI, Solurile României, București, 1967, p.151, pl.71.
- 2 V. LEAHU și G. TROHANI, SCIVA, 29, 1978, 4, p. 529-538.
- 3 Talia 1,75 m (Breitinger). Caracteristici de europoid-mongoloid - informație LAURA GEORGESCU.
- 4 Talia 1,70 m (Breitinger). Estimat mezobrahicefal specific zonei Volga-Nipru - informație LAURA GEORGESCU
- 5 Talia 1,57 m (Breitinger). Caracteristici de europoid - informație LAURA GEORGESCU.
- 6 V. LEAHU și G. TROHANI, op.cit. (publicat sub numerotația m.2).
- 7 Talia 1,68 m (Breitinger). Caracteristici de europoid-mongoloid - informație LAURA GEORGESCU.
- 8 Talia 1,61 m (Breitinger). Caracteristici europoide din zona Basarabiei - informație LAURA GEORGESCU.
- 9 V. P. SILOV, MIA, 60, 1959, p.325.
- 10 Vezi în acest sens descoperirile de la Szentes-Vekerzug la M. PARDUCZ, "Acta Archaeologica", IV, 1957, p.28, pl. VI/13-16 (m.27) și p.31, pl. VII/20-24 (m.31).
- 11 M. PARDUCZ, "Acta Archaeologica", VII, 1956, 1-4, p.144, pl. XVII/5-8 (Szentes-Nagyhegy, m.20); I. V. SINITIN, MIA, 60, 1959, p. 134, fig.45 (Molcianovka, tum.2, bronz); V. P. SILOV, op.cit.
- 12 În zona Tisei din Ungaria și la Cejkov în Cehoslovacia s-audescoperit morminte vandale cu piese mai complicate, dar care păstrează elementele de decor anterioare (Muzeul Național din Budapesta).
- 13 M. PARDUCZ, op.cit., p.144, pl. XVIII/2-3, 9-12, 17-18.
- 14 K. F. SMIRNOV, MIA, 60, 1959, p.295, fig.33/16.
- 15 GH. BICHIŢ - Cultura carpică, București, 1973, grupa, B. II, tipul d.
- 16 G. POPILIAN, "Dacia", N.S. 18, 1974, p.141-142, pl.1/8
- 17 Vezi în acest sens GH. BICHIŢ, "Dacia", N. S., 21, 1977, p. 194 - 196 cu bibliografia

LES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES DE VITĂNEȘTI, DÉP. DE TELEORMAN

Résumé

Du champ de tumulus situé tout près des rivières Vedea et Teleorman ont été fouillés, pendant l'été 1976, deux qui se trouvent sur le territoire du village de Vitănești, com. Purani, dép de Teleorman.

Le Tumulus I, d'une forme ronde irrégulière, mesurait en diamètre 10,50-11 m. A présent, à cause de l'aplatissement, il a un diamètre de 13,50-15 m et une hauteur de 0,75 m au-dessus du sol actuel et de 1,10 m au-dessus du niveau de construction.

Dans la zone centrale de ce tumulus on a découvert trois sépultures d'inhumation.

La sépulture no.1, secondaire, orientée ouest-est, contenait le squelette d'un adulte (45-50 ans) à côté duquel étaient déposés des fragments du squelette d'un cheval, d'une brebis ainsi que des objets d'inventaire.

Par tout cela, la sépulture appartient à un chevalier nomade - péchéhénègue - de la première moitié du XIème siècle (note 2).

La sépulture no.2, de même secondaire, orientée ouest-est, contenait le squelette d'un adulte (environ 45 ans), accroupi, avec des traces d'ocre rouge.

La sépulture no.3 constitue la tombe principale pour laquelle a on élevé le tumulus. Orientée nord est-sud ouest, elle contenait le squelette d'une adulte (environ 35-40 ans).

En ce qui concerne la datation des sépultures no.2 et 3 les auteurs sont d'avis qu'il est difficile de la préciser à cause du manque d'objets d'inventaire. Mais compte tenant du caractère tumulaire, de la position accroupie et de la présence de l'ocre rouge dans la sépulture no.2, qui superpose la sépulture no.3, on peut admettre de les limiter, avec probabilité, dans la période comprise entre la fin de l'énéolithique et la fin de l'âge du bronze.

Le Tumulus II, d'une forme ovale, avec les diamètres initiales de 11,30-14,40 m, a aujourd'hui le diamètre de 15 m, une hauteur de 0,30 m au-dessus du sol et de 0,85 m au-dessus du niveau de construction.

Dans la zone centrale on a découvert deux sépultures d'inhumation.

La sépulture no.1, secondaire, orientée ouest-sud ouest-est nord est, contient un adulte (55 ans) ayant à côté de lui des fragments d'un squelette de cheval et de brebis, ainsi que des objets d'inventaire.

L'existence d'une fosse circulaire dans ce tumulus doit être mise en liaison avec le rituel de l'enterrement.

La sépulture appartient, à base des objets d'inventaire et du rituel, à un chevalier nomade - péchéhénègue - du milieu du XIème siècle.

La sépulture no.2 constitue la tombe principale pour laquelle a été haussé le respectif complexe funéraire.

Elle contient des fragments d'un squelette d'une adulte (35 ans) accompagné d'objets de parure en or, de vases céramique et de pièces en fer et bronze. Il est à noter que la tombe a été violée pendant le XVIIème siècle.

A base des objets d'inventaire, du type de la fosse - prévue avec plusieurs seuils et une niche - et compte tenant des événements historiques, les auteurs attribuent la sépulture avec le tumulus d'au-dessus d'elle à une première vague de sarmates alains de la fin du IIIème siècle.

LÉGENDE DES FIGURES

- Fig.1.- Les découvertes archéologiques sur le territoire du village de Vitănești.
- Fig.2.- Le plan et les profils des sections tracées dans le Tumulus I.
- Fig.3.- Les plans des sépultures no.1,2 et 3 du Tumulus I et de la sépulture no.1 du Tumulus II.
- Fig.4.- Le plan et les profils des sections tracées dans le Tumulus II.
- Fig.5.- Le plan de la sépulture no.2 du Tumulus II.
- Fig.6.- Objets en métal découverts dans la sépulture no.2 du Tumulus II.
- Fig.7.- Vases céramiques découverts dans la sépulture no.2 du Tumulus II.